

Psykoser hos mennesker med utviklingshemming

- NAFO, 2009

Foreleser: Anne Gro Innstrand

Spesialist i klinisk psykologi/habilitering

Tilknyttet: Ridderne, Oslo medisinske senter og Engen psykologsenter.

Stress-sårbarhetsmodellen

- Vi har ulik sårbarhet for utvikling av psykiske lidelser
- Ulike toleransegrenser for stress, psykisk belastning
- Ulike grenser for hva som utløser alvorlige psykiske symptomer
- Vi har ulike behov for beskyttelse
- Modellen gir anledning til å se den enkelte i en helhet
- Modellen gir et utgangspunkt for å forstå den enkeltes sårbarhet for utvikling av psykiske lidelser og hvilke faktorer i det miljøterapeutiske tilbudet som virker beskyttende

Anne Gro Innstrand, spesialist i klinisk psykologi/habilitering
Kontoradresse: Strandgaten 199, Bergen. Tlf 97 51 29 28 e-post: annegro.innstrand@online.no

Stress-sårbarhetsmodellen

- Sårbarhets faktorer
- Stress faktorer
- Beskyttende faktorer
- Beskyttende tiltak

Psykolog Anne Gro Innstrand

Sårbarhets faktorer

- Fysiske: hjerneskade fysisk sykdom, høyere forekomst av psykisk sykdom hos utviklingshemmete
- Sosiale: individuell historie (anamnese)
- Psykologiske : læringsvansker, kognitive vansker og vansker med samspill

Psykolog Anne Gro Innstrand

Stikkord for symptomer

- Hørselshallusinasjoner
- Massive vrangforestillinger
- Urolig, rastløs
- Usunt utseende
- Paranoid, mistenksom
- Verbalt og fysisk truende
- Ukritisk kledd
- Søvnvansker
- Til tider store endringer i funksjonsnivå

Kjennetegn ved utviklingshemming

- **Læringsvansker**
- Dårlig organisert tenkning
- Redusert evne til nyttig persepsjon, har vansker med å skille vesentlig informasjon framfor uvesentlig
- Redusert evne til korttids-hukommelse
- Relativt god langtidshukommelse
- **Samspillvansker**
- Redusert evne til å gi uttrykk for egne behov
- Redusert evne til å sette grenser for andre
- Redusert evne til å forstå andre og tolke hva andre kan ha behov for
- Redusert evne til å gi andre omsorg og oppmerksomhet
- Redusert evne til å forstå en sosial samhandling
- Redusert evne til å forutse en sosial sammenheng

Konsekvenser for vanskene

- Redusert evne til å være kritisk i forhold til egen atferd i en sosial sammenheng
- Redusert evne til å vite hvilken atferd som er passende i ulike situasjoner
- Dette gir sosiale problemer med å skaffe seg venner og beholde venner
- Opplever nederlag i mange lærings- og problemløsningssituasjoner
- Kan utvikle forventninger om å mislykkes
- Dette kan føre til tilbaketrekning og mindreverdigfølelse
- I problemsituasjoner kan det utvikles en rigid måte å være på
- Dette kan føre til kompensatorisk atferd som tilbaketrekning, benekting, selvskading, aggresjon og utagering

Psykolog Anne Gro Innstrand

Stressende faktorer

- Fysisk faktorer
 - Fysisk sykdom
 - Feilernæring
- Psykososiale faktorer
 - Over- og understimulering
 - Feilvurderinger
 - Brutte bånd/ mange relasjoner (mange hjelpere)
 - Miljøskifter
 - Alminnelige vanskelige livs hendelser (dødsfall, ulykker, flytting, ol)
 - Kommunikasjonsavvik
 - Høy Expressed Emotions (høy grad av uttrykte følelser)

Psykolog Anne Gro Innstrand

Diagnoser, eksempler

F 06.02	Organiske paranoid lidelse (Sammenheng m G 40 Epilepsi)
F 71	Moderat psykisk utviklingshemming
F 20	Schizofreni
F 22	Paranoide psykoser
F 23	Akutte og forbigående psykoser
F 25	Schizoaffektive lidelser

Organisk betinget psykose Paranoid psykose

- Langvarig lidelse
- Kroppslige funn /endringer
- Kan gi hormonforstyrrelser og andre sykdommer
- Høy grad av skifte i symptombilde, oppmerksomhet, våkenhet og i forståelse av omgivelsene

Positive symptomer

- Hallusinasjoner
- Vrangforestillinger
- Usammenhengende tale
- Kataton atferd
- Sterkt forstyrret atferd
- Tankeforstyrrelser
- Unormal stemning
- Unormale følelsesreaksjoner
- Identitetsproblem
- Manglende sykdomsinnsikt

Negative symptomer

- Treghet
- Sløvheter
- Affektavflatning
- Initiativløshet
- Passivitet
- Språkfattigdom
- Kontaktvansker
- Tom eller formålsløs atferd
- Sosial tilbaketrekning

Beskyttende faktorer

- Gode vurderinger, som grunnlag for riktige rammer og helhetlig tilbud
- Kompetanse oppbygging hos personale
- Kunnskapsbasert familiearbeid
- Innlæring av prososiale ferdigheter/ tilrettelagt kommunikasjonssystem
- Organisering av tjenesten; stabilitet, få personer, hele stillinger.
- Direkte veiledning; utprøving av tiltak i arbeid sammen med klienten, bruk av video i veiledning
- Støttende sosialt nettverk
- Samordning av tjenestene: Bruk av habiliteringsplan / individuell plan

Psykolog Anne Gro Innstrand

Miljøterapi

- Trygghet, forståelse
- Lavt stimulusmiljø
- Klar ytre struktur, forutsigbarhet, støtte og ro
- Ikke kritisk, lav fiendtlighet
- Støtte hele tiden det sunne, det tilpasningsdyktige, ”det adaptive”
- Unngå ironi og humor
- Bruk av dagsplan, visuell støtte
- Redusere forventninger
- Snakk tydelig, kortfatta og enkelt
- Gjør en oppgave av gangen

Miljøterapi, forts.:

- Bekreft hele tiden det han sier, vi at du lytter helt konkret
- Pass på samsvar mellom kroppsspråk og verbalt budskap
- Ha korte arbeidsøkter
- Ikke bli privat, ikke innled til spesielle forhold: være så nøytral og vennlig og tålmodig som overhode mulig
- Gi ros/ atferdsspesifikk for samhandling som er god

Beskyttende tiltak/ behandling

- Fysiske
 - Medikasjon
 - Sunt kosthold / generell sunt levesett
 - Miljømessige tiltak
 - Godt kommunikasjonssystem
 - Høy grad av struktur og forutsigbarhet
 - Tilrettelegge for gode mestringsferdigheter
 - Lav grad EE
 - Samtaletterapi, kognitiv, egostøttende
 - Gruppeterapi